

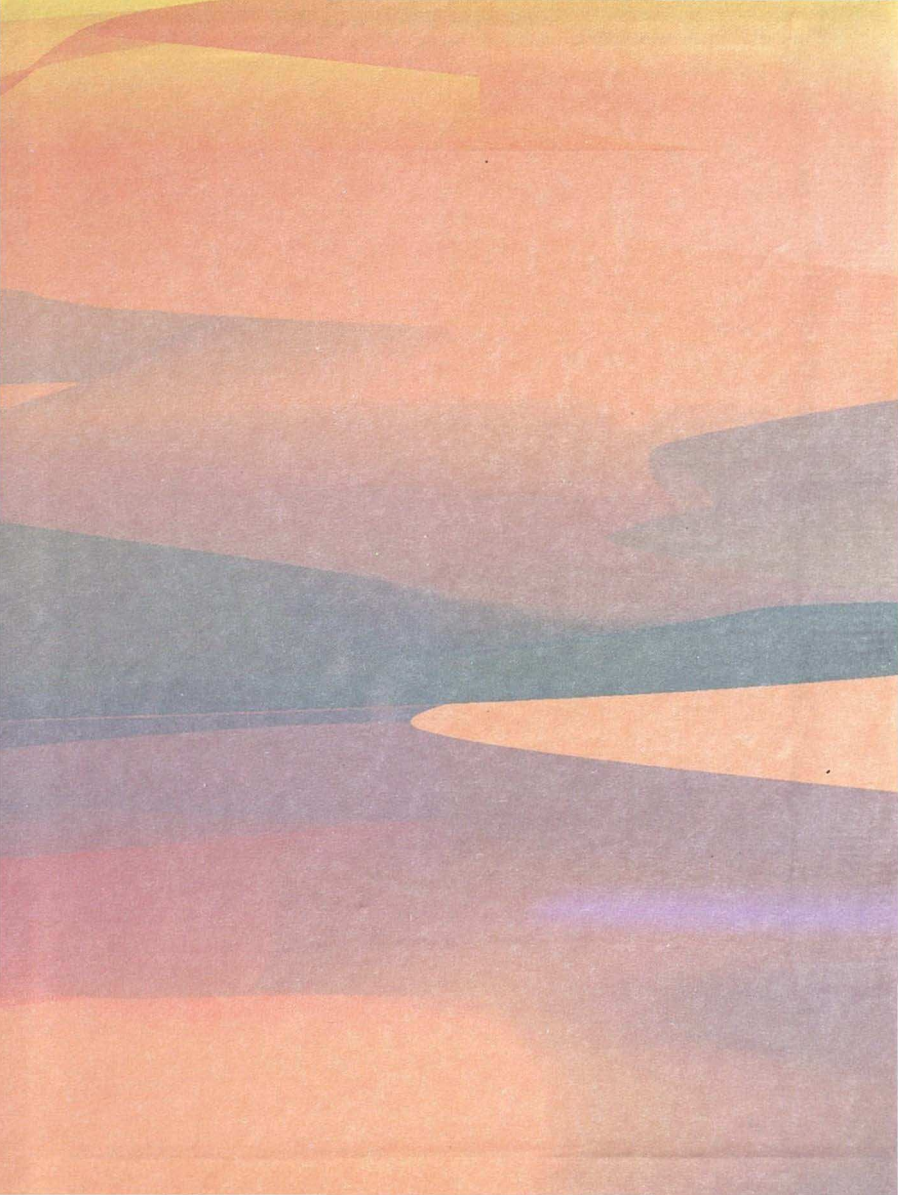
12007
380к

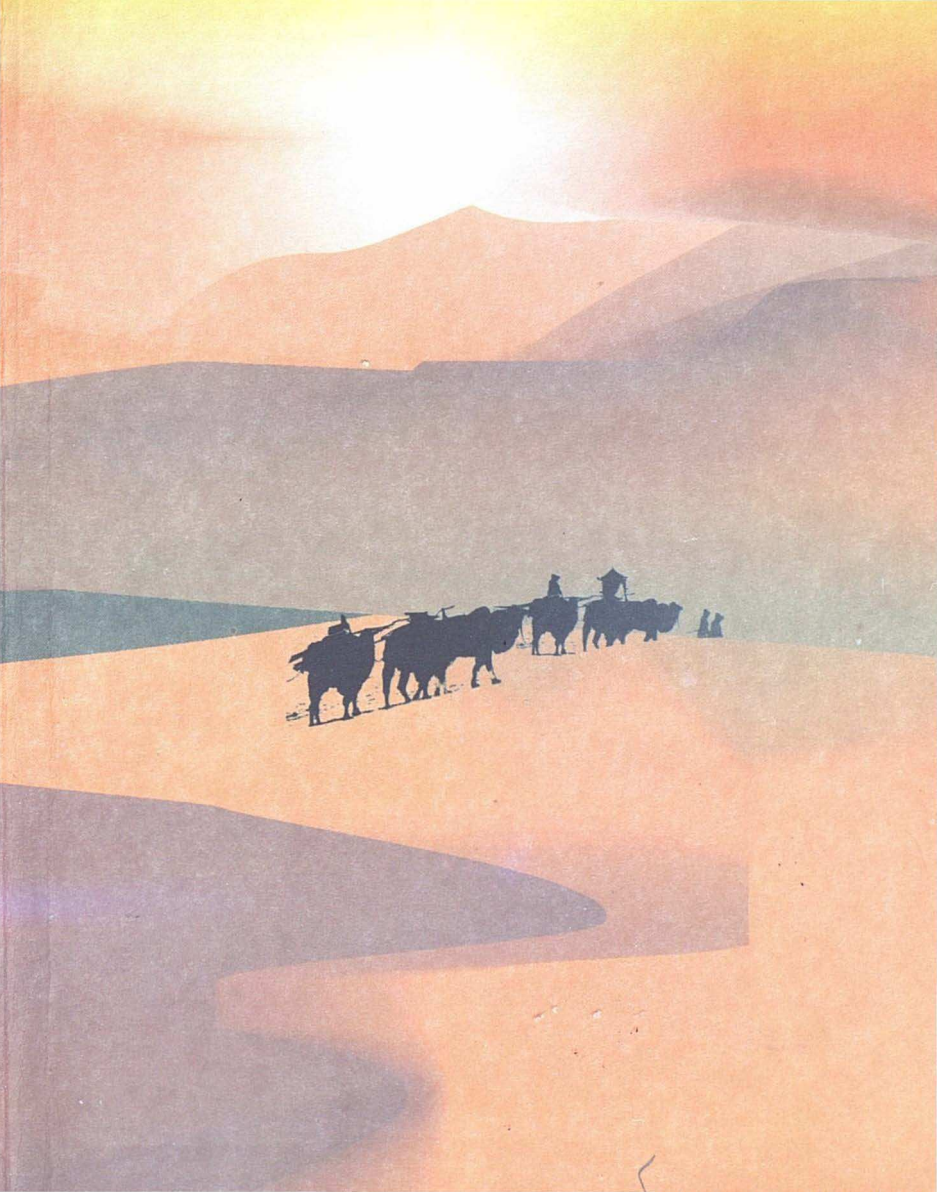

Вилли
Майнк

Марко Полоның таңғажайып сапары

Вилли Майнк

**Марко Полоның
таңғажайып
сапары**

**“Аударма” баспасы
Астана-2006**

ББК 84 Нем.7-44

М 19

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ МӘДЕНИЕТ
ЖӘНЕ АҚПАРАТ МИНИСТРЛІГІНІҢ
БАҒДАРЛАМАСЫ БОЙЫНША ШЫҒАРЫЛДЫ

Майнк В. Марко Полоның таңғажайып сапары. Неміс
М 19 тілінен орыс тіліне аударған *Л.Лунгина*. Ғылыми кеңесші
және түсініктердің авторы *Я.Свет*. Орыс тілінен аударған
Қуаныш Ахметов. – Астана: Аударма, 2006. – 480 бет.

ISBN 9965-18-159-4

Белгілі неміс жазушысы Вилли Майнктын тарихи хикаятында венециялық саяхатшы Марко Полоның XIII ғасырда монғол империясына жасаған шытырман оқиғаларға толы таңғажайып сапары көркем тілмен баяндалады. Оқырман бұл кітаптан сол кездегі шығыс елдерінің салт-дәстүрінен, дипломатиялық қатынастарынан, Құбылай сияқты тарихи тұлғалардың өмірі мен қызметінен және Еуропа елдерінің Шығыс халықтарына көзқарас-танымынан құнды мәліметтер алады.

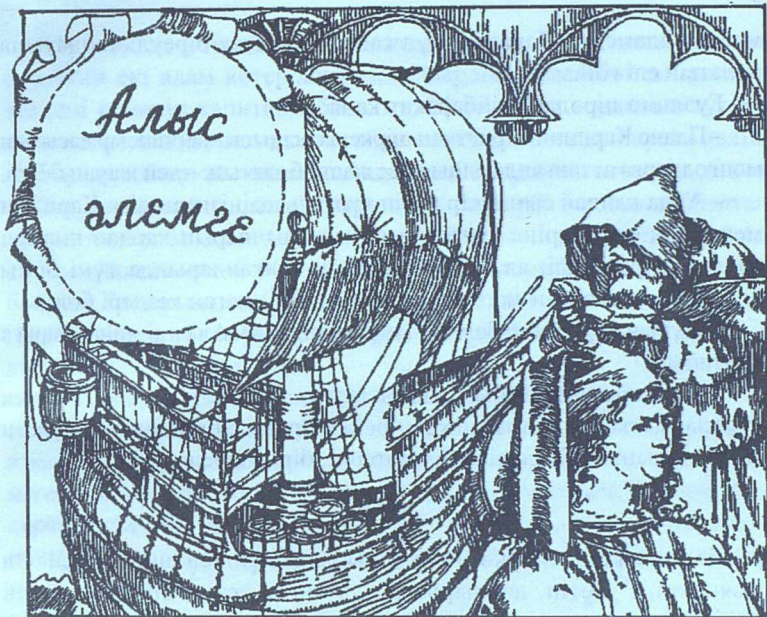
М $\frac{4703010000-170}{00(05)-06}$

ББК 84 Нем.7-44

ISBN 9965-18-159-4

© Қазақша аудармасы, Ахметов Қ., 2006.

© “Аударма” баспасы, 2006.

Тып-тымьк қоңыр кеш. Олар асықпай адымдап келеді.

– Гуэльмо пірөдар¹, біз қайда аттанбақыз?

Сопы жауап бермеді. Ол кілт тоқтап, айдынға көз тікті. Қасындағы серігі суықтан тітіркеніп, қоңыр сутанасының² омырауын жапты.

Олар тулаған теңіздің жағасында тұр. – Қайда жүретінімізді сұрадың ғой, – деп Гуэльмо пірөдар қолын сілтеп, теңіз бен көкжиекті нұсқады.

– Ана жаққа. Сапарымыз осы тар мүйістен басталады, ал оның қай жерде аяқталары белгісіз.

– Бізге құдайдың өзі жар болсын, – деп сиынған Николо да Винченца пірөдар серігіне сынай қарады. – Гуэльмо пірөдар, сен

москал адамсың. Папаның бұл сапарға жастау біреуді таңдауына болатын еді ғой.

Гуэльмо пірөдар жайбарақат қана:

– Пано Карпини* христиан шіркеуі басшысының тапсырмасымен монғолдарға аттанғанда алпыс бес жаста болатың, – деп жауап берді.

– Алда қандай сынақтар күтіп тұрғаны өзіңізге мәлім. Карпини мен оның серіктеріне түнеп шығатын орындарын қардан қолмен аршуға тура келді, ал кейде таңертең оянғандарында түні бойы борап, басып қалған аққаланы тесіп шыға алмаған кездері болды.

– Мұның бәрі маған белгілі, Николо пірөдар. Ал енді монастырьға қайтайық.

Қалықтаған шағаланың канаты талған секілді. Теңіз бен көкжиек тұтасып кеткен, жұлдыздар көрінбейді. Ерке жел түнделетіп жүрген сопылардың далбайларын бір көтеріп, бір түсіреді.

* * *

Дәл осы кезде Марко Поло жасырынып үйінен шыққан еді. Ол Пьяцеттаға³ жетіп, дабдырлаған дауысты естіп, шырақтар мен шамдардың жарығына малынған тобырды көргенде ғана аптығын басты. Сан-Джорджиода⁴ оттар жалтылдайды. Міне, айлақтағы емен дінгектерге мықтап бекітілген кеме. Палубаға көтерілген матрос бұркылдап ұрысып жүріп, желкендерді тексеріп жатыр. Марко одан көзін жазған жоқ.

Бозбала өзінің достары Муранолық Джованнимен және Сан-Микилелік Джанинамен қоштасу арқылы әсері де, қатері де мол балалық балдәурен шақтан қол үзгендей. Ол енді Венециямен қоштасуда. Салбырап шайқалған шамдардың жарығы астында қайықтар айдынды кесіп өтіп жатыр. Түн тыныштығын анда-санда шыққан айқай-шу бұзады. Қарауылшы қаланған тактайлардың тасасына жайғасқан қайыршыны сыбап боқтап, қуып тастады.

* жұлдызшамен белгіленген сөздерге кітап соңында түсінік берілген.

Марконың үйіне қайтатын кезі бойды. Бірақ осы мезетте палубаға екі адам көтерілген еді. Олардың аласа бойлы шымыр келгені кеменің капитаны болатын. Марко оны кеудесіне түскен сақалынан жазбай таныды. Ал анау, оны бірдеңеге кондіргісі келіп, сыбырлап сөйлеп жатқан екінші адам кім? Марко жақын келіп, дінгек түбіне жасырынып, палубадағыларды бақылай бастады. Капитан матросты бір жаққа жұмсап жіберді. Жалпақ жауырынды мығым кісі кім болды екен? Маркоға оның бет әлпеті көрінбеді, алайда бойына, басының пошымына және кербез қимылына қарағанда...

Иә, Марко әбден анықтап қарап үлгермей жатып-ақ бұл кісінің капитан Матео екенін білді.

Қара қайықтың кожасы Матеоны мұнда, ертен ертемен әкесі, көкесі және екі сопымен бірге Марконың өзі Арменияға жүретін кеменің палубасына қандай себеп әкелді? Капитан матросты кетіріп, неге оңашаланды? Ол нені құпиялап сыбырлап сөйлесті? Марко бұл сұрақтардың біреуіне де жауап таба алмады. Оған Матео капитанды контрабандамен айналысуға азғырып жүрген жоқ па екен деген ой келді.

Палубада ерсілі-қарсылы жүріп әңгімелескен капитан мен Матео Марко тасаланған дінгекке таяп келді. Бірақ олар өте жай сөйлескендіктен Марко бұрынғысынша ештеңе естіген жоқ. Алайда қимыл-қозғалыстарының сыңайынан олардың өзара келісімге келгенін түсінуге болатын еді. Оның құлағына Матеоның капитанмен қоштасқан даусы жетті:

– Ариведерчо⁵, ертен көріскенше, Антонио!

Ол осы алып адамның кеме басқышынан жеңіл секіріп түсіп, жағаға шыққанын көрді. Марко аяғын сенімсіздеу сылбыр басып, оның соңынан ерді. Матеоның делла Палья көпірі тұсында тұрған гондолаға⁶ беттегенін білгенде ғана ол жүрісін жылдамдатып, жақындап келіп:

– Буона сера, капитан Матео!⁷– деп, айқайлап амандасты.

Таңданған капитан кілт тоқтады.

– Маркосың ба? – деп сұрады ол өзінің гүжілдеген зор даусымен. Мынандай кеш мезгілде пристанда не бітіріп жүрсің? – Ол қолын бозбаланың иығына асып: – Дегенмен мен сені түсінемін. Осындай сапар алдында мен де тыныштық таба алмас едім. Менің гондолама отыр, үйіңе дейін жеткізіп тастайың. Барғанша аз да болса әңгімелесеміз, – деді әкелік қамқорлықпен.

Марконың көңіліне кірген күдік сейіліп сала берді. Оның есіне бірде қажет кезінде көмек сұрап барғанында капитан Матеоның бетін қайтармағаны түсті.

– Ал, отыр, – деп асықтырды Матео. – Менің қазір ертеңге қалдыруға болмайтын шаруам көп.

Марко гондолаға секіріп мінді. Капитан Матео ескектерін есіп, жағадан қозғалды. Гондола Сан Марко каналымен жылдам жүзіп келеді. Түнгі Венецияның сымбаты бозбаланы сүйсіндірмей қоймады. Ол болашақта осы көрініс көз алдына жиі келетінін сезгендей еді.

Капитан Матео есуді тоқтатты. Алабажак тобырдың даусы ешқашан басылмайтын Пьяцетта жағалауымен гондола ағыс әсерімен баяу жылжып келе жатқан, кенет алып кеменің корпусы түк көрсетпей, бәрін жауып тастады. Аянышты, мұнды ән естілді. Ол Сан Марко каналында зәкірде тұрған қызыл галерадағы күлдардың даусы еді.

Капитан Матео қайтадан есуге кірісті. Санта Мария делла Салюта шіркеуі тұсынан олар Гранде каналына бұрылды. Мұндағы ерсілі-қарсылы жүзген гондолалардың көптігі сондай, соқтығыспай отудің өзі қиын.

– Сіз біздің кемеді болдыңыз, – деді кенет Марко. – Мен онда капитан Антонио екеуіңізді көрдім.

Матео бозбалаға таңдана қарады. Олардың қайығы судан басы шығып тұрған боренеге соқтыға жаздады.

– Сен немене, біздің әңгімені тыңдадың ба? – деп сұрады капитан Матео. даусы дірілдеп.

– Мен айлаққа тың тыңдау үшін келгенім жок, – деді Марко маңғаздана сөйлеп. Менің кемеңі тағы да бір көріп шыққым келді. Үйде байыз тауып отыра алмадым.

Матео күліп: – Кемеңі тағы бір коргім келді дейсің бе? Шамасы, оны түнде ұрлап кетеді деп қорыққансың ғой? – деді де, кенет бойын тіктеп, қатуланып:

– Сен біздің әңгімеңі естіген жоқсың ғой? – деп сұрады.

– Жок. Мен тек сіздің “Сау тұрыңыз, ертен көріскенше” дегеніңізді естідім. Капитан Матео, түсіндіріңізші, бұл нені білдіреді?

Қаптаған қайық күртша құжынаған Гранде каналынан олар қапталдағы тар арнаға бұрылды. Бұл арна бос, әрі тыныш еді. Бірде-бір қайық көзге түспейді, бөгде дауыстар да естілмейді. Оныңнан да, солыңнан да тұнжыраған тас қабырғалар төніп тұр. Каналда ағаш көпір бар, оның ортасына жарығы су беті түгіл, өзінің түбіне де түспейтін сырыққа байланған сықсима шам ілінген.

– Капитан Антонио менің ескі досым, – деді Матео. – Біз екеуміз “Санта Марияда” матрос болдық, Франция, Испания, Африка жағалауларымен бірге жүздік... – Капитан Матео кенет алға еңкейіп, даусы тітіркеніп: – Саған мұны несіне айтып отырмын? Ұрымын ба, қарымын ба? Еркін адаммын, қай кемеңің палубасына шығарымды өзім білемін! – деді.

Марко жедел оның көңілін ауламақ болып:

– Менде сіз жайлы бөтен ой болған жок, капитан Матео, – деді. Матеоның ашуының қайтымы тез болды. Алайда оның еріндеріндегі әзер сезілер мысқыл табының капитанның шүңірек коздеріне барып қонғанын Марко байқап үлгерді.

– Қолыңды әкел, ұлым, – деді капитан Матео. – Кім біледі, енді қашан жолығарымызды. Алда не барын ешкім болжап біле алмайды. Мүмкін, бес күннен кейін, әлде бес жылдан соң кездесерміз, тіпті ешқашан көріспесіңіз. Теңіздің көрі қожалы саған сөт сапар тілейді. Ал бұл деген мың дуқаттан⁸ да қымбат.

Оның қаркылдап күлгенінен канал бойында жаңғырық пайда болды. Марконың қолы Матеоның күректей алақанының ішіне кіріп кетті. Қолын құшырлана қатты қысса да бозбала сыр берген жоқ, бет әлпетінен түк білінбеді.

– Көріскенше, капитан Матео! – деді ол сыңғырлаған дауыспен.
– Біз бес күннен соң кездесеміз.

Күлімсірген Марко жағаға секіріп түсіп, абыржыған капитан отырған гондоланы аяғымен итеріп жіберді.

* * *

Таңертен жел тұрып, салқын болды. Желкендерін көтерген кеме Сан-Николо⁹ фортын бетке алды. Папаның елшілерін шығарып салған сенаторлар мен монастырь басшысы Дождар Сарайына¹⁰ таяп та қалды. Тек Джованни мен Джанина ғана әлі айлақта тұр. Шашын жел жалбыратқан Марко Поло болса, достары мүлдем көзден таса болғанша палубадан кетпей, олармен қол бұлғап қоштасты. Содан соң ол барлық желкенін керіп, шығанақтан шығып бара жатқан кеменің алдыңғы жағына өтті.

Марконың куанғаны соншалық, ол өзін көк аспанда еркін қалықтаған қырандай сезінді.

Жіңішке Лидо мүйісі көрінбей кетті, теңселген толқындар кеме қабырғасын соққылап жатыр, қай бағытқа көз салсаң да сұрғылт жасыл айдынды көресің.

Маффео Поло немере інісінің қасына келіп тұрды. Оның да бет әлпетінен әрбір жолаушы мінген кемесі желкендерін көтеріп айлақтан ашық теңізге шыққанда басынан кешетін қуаныштың табы білінеді.

Маффео сәл еңкейіңкіреп Маркоға:

– Міне, біз де сапарға шықтық! – деді.

– Қандай тамаша, Маффео көке!

Гуэльмо пірөдар да палубада, бірақ ол жаңа ғана Сан-Николо монастырының жалпақ қабырғалары көрініп тұрған артқы жақтан

козін алар емес. Монастырь бейне бір Лидо аралдарымен бірге теңізге батып кеткендей.

Николо пірөдар папаның ұлы ханға арналған сыйлықтары: әдемі хрусталь ыдыстар, кымбат киімдер, сопылар кошiрген діни кітаптар және басқа да асыл бұйымдар жиналған каютада отыр. Дүниенің көптігі сондай, ол әбден тарылып, екі кереует бірінің үстіне бірі қойылды, қалған жерге кішкентай үстел мен екі орындық қана сыйды. Өте тәжірибелі оқымысты сопы құдайдың адал құлы болатын, алайда Николес пірөдар Григорий X-шы¹¹ папаның аса абыройлы тапсырмасын орындауға шықса да, монастырьдың бірқалыпты мамыражай тұрмысын ешкашан сапар азабына айырбастамас еді.

Николо пірөдарға теңселіс күшейе түскендей көрінді. Ол орындыққа шығып, кеме бір қисайғанда өзін төсекке лақтырып жіберердей болған серпін толастағанша жоғарыдағы белдіктен айырылмады.

Төсекке ыңғайлы жайғасқанда ғана сопының көңілі орнына түсті. Ол жуан еді, дүңкиген қарны каютаның төбесіне сәл тимей жатыр, ал орнынан аударылу деген Николо пірөдар үшін қиямет-қайым шаруа болатын. Теңіз шуына құлақ түріп, теңселген каютаның қабырғаларынан көз алмай жатып, сопы ащы мысқылмен монастырь ішіндегі алансыз өмірін еске алды. Ол соңғы тәуліктердегі қарбалас шаруалардан қажыған еді, жылдам ұйықтап кетті де, кешкен шырғалаңның бәрін ұмытты.

* * *

Осы уақыт ішінде Марко Поло кемемен түбегейлі танысып, матростармен әңгімелесе келе, мұндағы қызметшілер жайлы әжептәуір мағлұматқа ие болды. Оған тәжірибелі командаға және руль ұстаушыға әбден сеніп алған капитан Антонионың палубадағы мінбесіне тым сирек көтерілегіні түсініксіз еді. Боцманның Маркоға айтуына қарағанда, капитанның каютасында шарап жағы өте мол,

өрі капитан Антонионың өзі бір-екі стаканды тартып жіберуге әрқашан дайын. Сөйте тұра, командадағы басқа біреу бір жұтым шарап ішкенін білсе, капитанның жыны қозып кетеді. Оның, аспаздан лоцманға дейін бәрін палубаға тізіп қойып, шетінен ішкен ішпегендерін тексеретіні бар. Сондайда, капитанның мұрны беттеріне төніп келгенде, олар амалсыздан кері шегінуге мәжбүр, өйткені капитан Антонио тексеріс алдында өзі де оңашада спиртті ішімдікке тойып алатын.

Әйтсе де Антонио теңдессіз теңізші еді, сондықтан матростар оның мұндай әдеттеріне күлгендері болмаса, ашуланбайтын. Бірде, Бискай шығанағындағы алапат дауылдан кейін, капитан Антонио өз каютасына бүкіл команданы бір-бірлеп шақырып алып, барлығын шараппен сыйлаған және өзі де олардың әрқайсысымен соғыстырып ішкен.

Марко Поло бірте-бірте көңілді-көңілсіз бар дегендей біраз әңгімеге қанықты. Ол палубада бетін желге тосып, шымырлаған су бетін, сендей соғылысқан толқындарды, маржандай шашылған тамшыларды, мың құбылған айдынды, жебедей зымыраған шағалаларды тамашалаудан ешқашан жалықпайтын.

Теңізде, әсіресе, сұп-сұр сүренсіз су бетінде кеме баяу жылжитын тұманды тымық кездерде, еңсені езетін сәттер де болады. Ондай шақтарда бар ансар-арманың – көк шалғынды кешіп жүрген адамдарды көріп, қара жерді өз аяғыңмен бір басу ғана.

– Күйзеліс, теңіз ауруына ұқсас ерекше жүйке күйзелісі деген осы, – деп түсіндірді оған боцман. – Ол күн шыққанда немесе сұрапыл дауыл тұрғанда ғана жойылады. – Жел қағып, күнге күйген боцманның ойлы жанарына бір тылсымның табы қонғандай. – Жойқын дауыл – жүзудің сәні мен мәні ғой. Тек сондай кездерде ғана өзіңді нағыз азаматша сезінесің.

Марко Поло үшін айналадағының бәрі қызықты болғандықтан, ол теңіз күйзелісіне ұшыраған жоқ. Санар басталғалы үш тәулік өтсе де, ол әлі күнге дейін капитан каютасына көзінің қиығымен де

қарай алмады. Капитан Антонио палубаға көтерілгенде есігін құлыштап кетуді ұмытпайды. Мұндайда Марко зып беріп томен түсіп, кілт салатын тесікке құлағын тосады. Бірақ капитанның қаютасынан бөгде дыбыс естімейсің.

Әлде өзі қателесті ме екен? Олай болуы мүмкін емес сияқты. Кілт тесігінің қалқаны кілең жабық тұрады, сондықтан Марконың күдігі бұрынғыдан да күшейе түсті. Капитан қаютасына қатысты бір құпияның бары анық. Оның сырын капитаннан басқа жаңдардан жалғыз Марко ғана біледі. Егер сезімі алдамаса, сапардың бесінші күнінде кемеде тосын оқиға болуға тиіс.

* * *

Сопылар уақыттарының барлығын дерлік өз қаюталарында өткізіп жатты. Марко оларға жиі-жиі баратын. Николо да Винченца пірөдар оған өзінің жыламсырағандай даусымен ұнамай қалды. Оның есесіне Гуэльмо пірөдармен әңгімесі жараса кетті. Николо да Винченца демін өзгер алып палубаға көтерілген кезде Марко томен түсіп, сопылар қаютасының есігін қақты.

– Иисус Христосты ардақтайық, – деді ол сәлем орнына.

– Әмин, айтқаның келсін. Отыр, ұлым менің.

Гуэльмо пірөдар оған орындық ұсынды.

– Нені оқып жатқаныңды білуге бола ма, Гуэльмо пірөдар? – деп сұрады Марко Поло үстелде жатқан қолмен көшірілген кітаптың көркем жолдарына қарап. Сарғыштау қағаз бетіне тізілген түп-түзу әріптер көздің жауын алады.

– Бұл – папаның елшісі болып 1245 жылы монғолдарға барған Джованни Пано Карпини пірөдардың жазбалары*. Оның есебінің кейбір тұстарын қажет болғасын көшіріп алғанмын. Мыналар солар. Жағаға шығар алдында бұлардың бөріні жойып жіберемін, – деді Гуэльмо пірөдар күрсініп.

– Сонда оның жазғандарының барлығы жағымсыз ба? – деп танданып сұрады Марко.

– Монғолдар орқокірек, әрі ешкімді аямайды. Қаншама ауыр жолдан өтіп, Күйік ханның сарайына жеткен папаның елшісіне оның қабылдауын ұзақ күтуге тура келген. Соның өзінде хан оны адам екен деп есептемеген.

– ПIANO Карпини пірәдардың бұл жайлы не жазғанын менің оқуыма бола ма? – деп сұрады бұған әбден қызыққан Марко.

– Өзім де тағы бір тыңдайын, дауыстап оқы. Міне, мына, сопыларды ханның қалай қабылдағаны жайлы жерден баста.

Гуэльмо пірәдар қолжазбаны бозбалаға ұстатты.

– “Бір кезде бізді жаңадан сайланған императордың алдына шақырды, – деп оқи жонелді Марко. Ханның бас хатшысы Хингай¹² біздің есімдерімізді, өзімізді сапарға жұмсағандардың, сондай-ақ Соланг көсемінің және басқалардың аты-жөндерін жазып алып, оны император мен оның нокерлері алдында айқайлап оқып шықты. Содан соң әрқайсысымыз сол тіземізді төрт қайтара бүгіп, тағзым еттік, олар табалдырықты баспауды алдын ала санамызға сіңіріп қойған еді. Қару-жарак іздеп біздің бойымызды мұқият тінтіп, ештеңе жоғына көздері жеткен соң, шатырдың шығыс жақтағы есігінен ішке енгізді, себебі, батыстағы есіктен императордан басқа жан баласының кіруіне болмайды. Өз шатырында бұл үрдісті әрбір көсем сақтайды, ал мансабы томеніректері бұл үшін бастарын ауыртын жатпайды. Осылайша жаңа императордың тұңғыш қабылдаған адамдарының ішінде біз де болдық; елшілер оған келіп жатты, бірақ шатырына кіргендер онша көп емес. Елшілердің алтынмен аптап, күміспен күптеген жасау-жиһаздардан, асыл маталар мен бағалы терілерден тұратын аса қымбат сыйлықтары шатырдың ішін жайнатып, көздің жауын алады. Сондай-ақ тарту-таралғылардың ішінде императордың төбесіне күн түсірмес үшін ұстайтын, інжу-маржанмен барынша безендірілген әсем қолшатыр болды. Ал бір аймақтың билеушісі үстеріне тоғілдіре жабу жауып, қоршау орнатылып, оның ішін адам отыратындай етіп жайғастырған қырық-судей түйені, осыған қоса әбзелдері былғары мен металдан

жасалған көптеген аттар мен қашырларды сыйлауға әкелінгі. Сый-сияпат жасайтын ойларың бар ма деп бізден де сұраған еді, алайда бұрын зор шығынға батқандықтан, көдеге лайықты бізде ештеңе болмады. Ордан астам жердегі қыратта алтын, күміс, асыл киімдер мен маталар тиелген 500-ден астам арбалар тізіліп тұрды. Ондағы мүліктер император мен оның етжақындарының арасында бөліске түсті; көсемдердің кейбіреулері мүліктен тиген үлесін өз адамдарына қалауынша таратып жіберді.”

Оқу үстінде Марко кішкентай каютада отырғанын ұмытып кетті. Оның көңіліне ертегідегідей таңғажайып әлемнің есігі ашылып, байлығы телегей теңіздей тасыған елдерді көрмек арман-аңсары бұрынғыдан да үдей түсті.

Оны елес құшағынан Гуэльмо пірөдардың көңілсіз даусы шығарды.

– Әрі қарай оқыма, ұлым, бұл күнөкарлық тірліктің сені баурап бара жатқанын байқап отырмын.

Марко кітапты үстелге қойды.

– Солай, Гуэльмо пірөдар. Мен біздің саяхатқа өте қуаныштымын. Ұлы хан Құбылайдың* сарайы жайлы әкем маған көп әңгіме айтты. Қазір оларда да өзгерістер жеткілікті көрінеді: монғолдар отырықшыланып, алыс Катайдағы¹³ әсем сарайларда тұрады екен. Соларды көргенше тағат жетер емес.

– Сен жассың, ұлым. Тек құдайдың көзі оң болсын де... Ал, енді, бар. Мен кішкене дем алып алайын.

Марко сыртқа шыққан сәтте капитан Антонио палубаға көтеріліп барады екен. Марко аяғын аңдап басып келіп, капитан каютасының есігіне құлағын тосып, тың тыңдады. Ол іштен ауыр қозғалақтап, жайлап жөткірінген дыбыстарды естіді.

Марко шаттана жымып, жұдырығымен есікті қақты. Іште тым-тырыс тыныштық орнай қалды.

Бағытын өзгерткен жел бар күшімен желкендерді кере түсті. Күн оттай күйдіріп тұр. Көк аспанның ана тұс, мына тұсында ақ мамық бұлттар қалықтайды. Италия жағалауы артта, тым алыста қалды. Кеме енді Эгей теңізімен жүзіп келеді. Палубаға жайлана орналасқан жолаушылардың барлықтарының көңілдері аса көтеріңкі, тіпті Гуэльмо пірәдардың бет ажары да нұрға бөленіп, жүзінен үйреншікті абыржу табы мүлдем жоғалған секілді.

Марко әкесі мен көкесінің қасына келіп, желкен дінгегінің түбіндегі бума арқанның үстіне отыра кетті. Олар сапарға шыққалы бес тәулік болды, бозбала әне-міне дегенше ерекше бір оқиғаның боларын тағатсыздана күтуде. Оған әкесі мен көкесін дайындап қою үшін Марко:

– Матеоның бізбен шықпағаны өкінішті-ақ, – деді.

Ешкім үн қатқан жоқ. – Солай ма, көке?

Тенселген толқындардан көз алмай тұрған Маффео Поло мақұлдап басын изеді.

Ал, Николо болса, ұлына сынай қарап:

– Сен мұны неге айтып отырсың? – деп сұрады.

– Менің айтпағым мұндай сапарда сенімді кісінің бізге өте пайдалы болатындығы еді.

– Тыңдап көр, қалай-қалай көсіледі! – деді Маффео күлімсіреп. – Түп-тура көпті көрген керуенбасыдан аумайды.

– Не десек те, баланікі дұрыс, – деп қостады Николо Поло. Ертеңін ойлайтындығы үшін немере інісін Маффео да қосыла мактады, осылайша ағайынды Пололар өзін мүлдем ересек сезінген Марконың азамат болғандығы жайлы әңгімені үздіксіз соза түсті. Бейне бір керемет косем тұлғаны мадақтағандай. Осы сәтте палубаға шыққан капитан Антонио Марконы ымдап шақырды. Ол орнынан тұрды.

– Кешірерсіздер, мені капитан шақырып тұр, – деді де Марко Антониоға беттеді.

– Менің каютамның табалдырығынан аттаған бойда-ак аң-таң қаласың, – деп капитан Антонио төменге қарай жол бастады.

Марко үнсіз соңынан еріп келеді.

– Оның, неге екенін қайдам, тек сенімен сөйлескісі келеді.

Есік ашылғанда Марко каютаның как ортасында тұрған Матеоны көрді. – Бон джорно!¹⁴ капитан Матео, – деді Марко. – “Мүмкін. бес күннен кейін. әлде бес жылдан соң кездесерміз, тіпті ешқашан көріспеспіз”.

Матео бозбаланы пығынан қапсырып ұстап, жұлқылап:

– Мынаның пәлесін қара, Антонио! Менің айтқандарымды нақпа-нақ есінде сақтапты, – деді.

Матео Марконы босатып, орындыққа жайғасып отырды.

– Ал енді не істейміз, Марко? – деді ол.

Марко болса, Матеодай дүлей күш иесінің ақжарқын дос көңілмен амандасуынан әлі өзі-өзіне келе алмай жатқан, оған каютаның қабырғалары тау толқындар соғып, теңселіп тұрғандай көрінген.

Капитан Антонио Матео досына қарап:

– Сен болсаң, дегеніңе жеттің. Біз болсақ, мисыз оқушылардай мынадан жөн сұрап жатырмыз, – деді.

– Тырс етпе, Антонио! Матео орнынан тұрды.

– Саған бәрі оп-оңай. Ал маған салса, сені өз қолыммен теңізге лақтырып жіберуге дайынмын! – деді Антонио сакалын жұлатындай-ақ иегін уыстап.

Оған Матеоның қарқылдап күлгені сондай, Антонио да өзін-өзі ұстай алмай, қосыла күлді.

Марко бұл кезде каютаны шолып шыққан еді. Капитан жаман жайғаспапты. Мұнда аяқтары оюланған үстел, шағын төрт орындық, үлкен шамдал, қабырғадағы шкаф және түнде төсек болардай ұзынша тағы бір отырғыш қойылған.

Қабырғаның бөріне кілем ілінген, сол жақтағы кішкене есік арқылы қоймаға барасың.

– Бұл тығырықтан шығу керек. Мен досыма үлкен жүк арқалағым, – деді Матео.

Капитан Антонио шарап әкеліп, үш стаканға құйды. Марконың есіне боцманның айтқан әңгімелері түссе де, корсетіліп жатқан сый-күрметке разы болды.

Олар ішін жіберді. Күшті қызыл шараптың әсері басқа шапты. Капитан Антонио қайталап құймақшы болғанда, Матео оны қолынан ұстап тоқтатты.

– Шарап ішудің сіздей шеберлері шамалы, – деді ол. Сойтті де Маркоға бұрылып, әңгімесін жалғастырды: – Тыңда мені, Марко! – деді Матео, ойлы жанарын бір нүктеге қадап. Бұл әңгімені бастау ол үшін ауыр екені байқалып тұр, дегенмен оның: – Сендердің алыс сапарға аттанатындарыңды білгенде менен маза кетті. Жан дүниемде бірдене оянғандай болды. Венецияға қарай алмадым. Маңайымда ештеңе ұнамады, каналдағы сулар сасық колшіктердей, ортамыздағы айдын шалшық судай көрініп, түсіме теңселген теңіз кіретін болды, – дегені шын жүрегінен шыққан шынайы сөздер болатын.

Үнсіз қалған оны ешкім мазалаған жоқ.

– Марко, сен біліп қой, осының бәрі біздің әйелдерге, аналарымызға өте ауыр соқты. Мен қара қайығымды сатқанда анам: “Енді сен де кетгің ғой, Матео!” – деді. Мен ол кезде алдағы жоспар жайлы ешкімге тіс жарып әңгіме айтпаған едім. Анамның сезімтал жүрегі менің ойымды бірден сезді.

Үстелге шынтағын тіреген Матеоның көзі бір нүктеге қадалған. Шыныдағы шарап толқын ырғағымен шайқалып тұр.

– Мен Антонионы өзімді жасырын алып кетуге кондірдім. Өйткені сенің әкен: “Матео, сенің бізге қажетің жоқ” деп айтады ма деп қорықтым. Міне, енді сендермен бірге әңгіме соғып отырмын.

– Мен сізге көмектесемін, капитан Матео, – деді Марко.

– Сіз бізбен жүресіз! Қандай қуанышты сәт! Күте тұрыңыз, мен өкеммен сойлесейін.

Марко жоғары көтеріліп, жиналған арқан үстіне қайтадан отырды.

– Осы капитан Антониомен араларыңда қандай құния бар? – деп қызығушылық танығты Маффео Поло.

– Әке, менің сізбен сөйлесуім керек.

– Не жайлы?

– Маған бұл әңгімеге қатысуға бола ма? – деп сұрады Маффео.

– Әрине, болады. Содан соң Марко капитан каютасында болған жағдайды баяндап, Матеоның арман-тілегін орындауды қызу отіне бастады.

Николо мен Маффео Пололар Матеоның кім екенін жақсы білетін. Оның контробандалық сапарлары жайлы да хабардар еді. Бұл – бүкіл Венецияға белгілі жағдай. Әкесі мен көкесі бір-біріне қарады. Жүрегі лүпілдеген Марко олардан көз алған жоқ.

– Жарайды, сенің капитан Матеонды да көрейік, – деп Маффео Поло орнынан тұрды. – Николо, сен қалай ойлайсың, ұнаса, оны өзімізбен бірге аламыз ба?

– Жүр, барып амандасайық, Маффео.

– Матео сізге ұнауға тиіс, көке, – деді Марко. – Ол өзіңізге өте ұқсас.

– А-а, солай де. Онда не тұрыс...

Кеме жағалауға жақындап қалған. Алыстан қарауытың таулар көрінеді. Толқындар тіп-тік жартастарға соғылуда. Марко болса, орнынан қозғалған да жоқ, ол әкесі мен көкесінің оралуын тағатсыз күтіп отыр. Ал, олар келер емес. Жағалау қайтадан көрінбей кетті, жан-жағыңда тек теңіз бен аспан ғана.

Бір кезде қастарына капитан Антонионы ерткен ағайынды екеу де палубаға көтерілді-ау.

– Не болды, әке? – деді Марко. – Сіздердің жандарыңызда капитан Матео неге жоқ?

– Оның мәнісі бар, – деді Маффео. – Өз еркімен қамауда болған оның ұсқынынан біздің қадірлі сопылар шашып кетуі әбден мүмкін, оны қалған жолаушыларға капитан Антонио ертең таныстырағын болады.

– Онда ол бізбен бірге жүретін болған ғой! – деп айқайлап жіберді шаттанған Марко.

Николо Поло мақұлдап басын изеді.

– Меніңше ол өте мықты азамат, – деді Маффео.

Капитан Антонио палубада ерсілі-қарсылы ширақ қозғалып, матростарға бұйрық беруде. Жел қолайлы жақтан соғып тұр. Тағы да бірнеше тәулік өтті. Теңіз беті бұрынғыдан өзгере бастады. Анда-санда болса да, желкенді кемелер мен ескекті қайықтар көзге жиірек түсетін болды. Алыстан көз салғанда теңіздің беті шыныдай жасыл және сиядай көк ағыстардан тоқылған алашадан айнымайды.

Руль тұтқасына қолы тигенде Матеоның төбесі көкке жеткендей болды.

Марко оның қасынан бір елі қалмады. Бірде таңертең оларға кұрлық көрінді. Таудың бөктерінде кішкентай қалашық тұр. Жатаған төбелі сарғыш және ақ түсті үйлер шығанақты бойлай орналасыпты. Бұл – армян елінің жағалауы еді.

– Діттеген жерге жеттік, – деді Матео. – Өкінішті-ақ! Теңізге татыр не бар?!